

4. Козырев А. Н. Стоимость и налогообложение в цифровой экономике. URL: spkurdyumov.ru/digital_economy/stoimost-i-nalogooblozhenie-v-cifrovoj-ekonomike/2/

5. Окунев Ю. G20 планирует унифицировать налогообложение цифровой экономики до 2020 года. URL: <https://offshorewealth.info/tax-planning/g20-plans-to-unify-the-taxation-of-the-digital-economy-until-2020/>.

6. World development report 2016: Digital dividends. World Bank Group. 2016. URL: www.worldbank.org/en/publication/wdr2016

*Вінницька Оксана Анатоліївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку
та економічної безпеки,*

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ – ОСНОВА МІЖБЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Важливу роль у формуванні бюджетної політики і організації бюджетного процесу займає міжбюджетне регулювання, метою якого є перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами для забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за відповідними бюджетами та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати їх виконання.

Однією із форм реалізації засад міжбюджетного регулювання є міжбюджетні трансферти.

Міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Перелік міжбюджетних трансфертів, які можуть передбачатися у державному бюджеті для місцевих бюджетів, визначено ст. 97 Бюджетного кодексу України [1].

Обсяги міжбюджетних трансфертів щорічно затверджуються законом про державний бюджет і надаються місцевим бюджетам, які мають взаємовідносини з державним бюджетом – обласні бюджети, бюджети міст обласного значення, бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, районні бюджети.

У 2017 році взаємовідносини з державним бюджетом мали 998 бюджетів (без непідконтрольних територій - 34), у тому числі 24 обласні бюджети, 148 бюджетів міст обласного значення, бюджет м. Києва, 459 районних бюджетів, 366 бюджетів об'єднаних територіальних громад .

Слід зазначити, що кількість бюджетів, які мають взаємовідносини з державним бюджетом, щорічно збільшується у зв'язку із утворенням об'єднаних територіальних громад відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Міжбюджетні трансферти в Україні є основною формою реалізації міжбюджетних відносин і спрямовані на збалансування та вирівнювання фінансової спроможності відповідних бюджетів. До 2015 р. в Україні були наявні такі основні форми міжбюджетних трансфертів, передбачені Бюджетним кодексом України (стаття 96): дотації вирівнювання; субвенції; кошти, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, та інші дотації. Проте після прийняття змін до Податкового та Бюджетного кодексів, затверджених Верховною Радою України 28 грудня 2014 р., використання цих видів трансфертів було призупинено. Згідно з внесеними змінами до Бюджетного кодексу України, міжбюджетні трансферти поділяються на [1]:

1) базову дотацію – трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій;

2) субвенції;

3) реверсну дотацію – кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій;

4) додаткові дотації (на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів унаслідок надання пільг, установлених державою). Такі зміни суттєво вплинули на механізм формування місцевих бюджетів. Важливим є те, що вирівнювання здійснюється не за видатками, а за доходами місцевих бюджетів. Подібний підхід використовується в багатьох країнах Європи й світу і передбачає, що доходи на душу населення місцевих бюджетів після вирівнювання мають коливатися в межах 20–40%. Вирівнювання відбувається за двома податками: податком на прибуток підприємств для обласних бюджетів та податком на доходи фізичних осіб для бюджетів об'єднаних територіальних громад, бюджетів міст, районів та обласних бюджетів. Формула вирівнювання передбачає що місцеві бюджети з рівнем надходжень нижче 0,9 середнього показника по Україні отримують базову дотацію в розмірі 80% різниці до цього порога. Для місцевих бюджетів із рівнем надходжень у межах від 0,9 до 1,1 вирівнювання не здійснюється. Якщо індекс податкоспроможності становить понад 1,1, то вилучають до фонду вирівнювання половину коштів перевищення через реверсну дотацію.

За даними Державного казначейства України, у 2017 року було перераховано 198,1 млрд грн міжбюджетних трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів, що становить 72,8 % від планового річного обсягу. До спеціального фонду надійшло 22,8 % від запланованого обсягу.

Базова дотація за аналізований період була перерахована в обсязі майже 4,4 млрд грн. Надходження до державного бюджету від перерахування реверсної дотації склали понад 2,9 млрд грн. Традиційно у структурі трансфертів переважну частку займають субвенції з соціального захисту населення. За 2017 року вони становили 48,9 % від усіх міжбюджетних трансфертів, що надійшли з державного бюджету (у 2016 році ця частка складала 47,5 %) [2].

До Державного бюджету України з місцевих бюджетів надійшло 4,6 млрд грн міжбюджетних трансфертів, що на 52,3 % більше за відповідний показник попереднього року. При цьому частка трансфертів у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів не змінилась.

Реверсна дотація становила понад 2,9 млрд грн, або 74,5 % від запланованого показника на рік. Крім того, до складу міжбюджетних трансфертів, що надаються з місцевих бюджетів, входять субвенції на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів. Такі субвенції перераховано в обсязі 1,7 млрд грн. У цілому загальний обсяг трансфертів до державного бюджету щодо аналогічних показників 2016 року збільшився на 1,6 млрд грн і склав 1,4 % усіх видатків місцевих бюджетів [2].

Міжбюджетні трансфери в Україні мають соціальний, поточний характер і не стимулюють економічний розвиток регіонів. Очевидно, що система міжбюджетних відносин в Україні є неефективною і не підвищує самостійність місцевих бюджетів [3, с. 9]. С. Слухай також відзначає дестимулюючий ефект політики фінансового вирівнювання в Україні. Для його усунення науковець пропонує включення у формулу розподілу трансфертів вирівнювання фінансових стимулів для місцевих урядів [4, с. 48- 50]. Безумовно, зростання соціальної спрямованості видатків місцевих бюджетів має важливе значення для підвищення якості життя населення, проте передача майже повністю соціальних функцій держави на місцеві бюджети без відповідного фінансування викликає нестачу коштів на інвестиційний розвиток і знижує ефективність такої політики. Отже, отримані міжбюджетні трансфери компенсують місцевим органам влади делеговані їм видаткові повноваження, не забезпечені відповідним обсягом дохідних джерел. Така ситуація спричиняє виникнення додаткових фінансових потоків між державним та місцевими бюджетами, на які витрачаються додатковий час і ресурси та які можна було б уникнути за допомогою надання місцевим органам влади більших джерел доходів, перш за все податкових.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI, станом на 01.01.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2017 рік / В. Зубенко та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. Київ, 2017. 86 с.
3. Дем'янчук О. І., Шевчук Н. А. Удосконалення міжбюджетних відносин як засіб підвищення самостійності місцевих бюджетів // Наук. записки Нац. університету «Острозька академія». Серія: Економіка. 2012. Вип. 19. С. 8–12.
4. Slukhai S. Ukrainian fiscal equalization: does it need an improvement? // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2015. № 1 (166). С. 45–51.